

2.9. Význam hospod v národním obrození a spolkovém životě

Ve středověku se veškerá lidová kultura omezovala pouze na občasná vystoupení kočovných divadel, potulných komediantů, kejklířů a zpěváků, vrcholem pak byly oslavy nejrůznějších svátků a jarmarků, procesí a poutě, hody apod., kdy v hospodě vyhrávala muzika. Svátků bylo ale naštěstí velice mnoho, údajně 80 až 90, takže na příležitost ke světským radovánkám, jako byl tanec, zpěv nebo několik žejdlíků piva, se nemuselo nikdy dlouho čekat. Ke změně došlo až ke konci 18. století, kdy se hospody začaly stávat centry kulturního dění.

Reputace středověkých hospod byla nevalná, společnost je považovala za místa neřestí, která mají na svědomí alkoholismus svých hostů a následný rozvrat rodin. Takovýmto středověkým brlohům se většina lidí spíše vyhýbala. To se však týkalo především obyčejných nálevení a krčem, kde se nepodávalo ani jídlo. Smysl a užitečnost např. zájezdních hostinců či měšťanských mázhausů u tržišť, kde se sjednávaly obchody a kde se po práci na kus řeči scházeli známí z nejbližších domů, patrně nikdo příliš nezpochybňoval.

Satisfakce se tak hospodám dostalo až v období národního obrození, v procesu, kdy se feudální společenství začala přetvářet v občanské společnosti. Od 80. let 18. století až do revolučního roku 1848 se český národ v rámci Habsburské monarchie začal emancipovat. Obrozenci z řad české inteligence usilovali především o vzkříšení a povýšení českého jazyka, o národní

sebeuvědomění a skrze knihy o zvýšení všeobecného vzdělání lidových vrstev. Národní buditelé působili na lid na farnostech, ve školách, na lidových slavnostech apod. Ovšem nejdůležitější roli v tomto směru sehrály právě hospody coby veřejná společenská centra. Tady se mohli obyčejní lidé setkávat s českými vlastenci a buditeli, s umělci a intelektuály. A co hlavně, všichni mezi sebou komunikovali česky, což se na jiných veřejných místech považovalo za nepatřičné. Hospody se přeměnily v jakési bašty na obranu českého jazyka, kde u piva zapálení buditelé diskutovali nad budoucností českého národa a vyradění germanizace ze společnosti. A hezky česky!

2.9.1. Obrozenci a buditelé u piva

V hostincích vlastenci vytvářeli diskusní kroužky, které přerostly v pevné hospodské uskupení. Pravděpodobně jednu z prvních známějších hospodských společností, jejíž členové se rekrutovali z raných obrozenců, založili básník a překladatel František Ladislav Čelakovský (1799-1852) s básníkem a kritikem umění Josefem Krasoslavem Chmelenským v pražské krčmě U Ritzenthalerů v Celetné ulici. Rozrostlé stolní společenství se zanedlouho přestěhovalo do přílehlé prostornější kavárny U Červeného orla. Mladší generace zastoupená pozdějšími českými literárními pilíři, jako byl Josef Kajetán Tyl (1808-1856), Karel Hynek Mácha (1810-1836) či Karel Jaromír Erben (1811-1870) se pak odštěpila a začala navštěvovat Kavárnu U Komárků. Mezi pravidelné návštěvníky patřili např. spisovatel, politik a novinář Karel Sabina, spisovatel a historik Karel Vladislav Zap, spisovatelé a zároveň žurnalisté Karel Boleslav Štorch a Jan Slavomír Tomíček a řada dalších. Nechodili sem ale jen umělci. V roce 1835 přivedl spisovatel a vlastenecký kněz Václav Štulc ke Komárkům i sedmnáctiletého studenta filozofie, který se později stal jednou z nejvýznamnějších českých osobností 19. století - Františka Ladislava Riegera (1818-1903). Právě

František Palacký. Jan Vilímek.

názory a vlastenectví výše jmenovaných intelektuálů formovaly osobnost mladičkého Riegra, jenž po letech proslul jako významný politik a národohospodář, spoluzakladatel Národní strany, mimochodem první politické strany v českých zemích (1848). U piva se Rieger navíc seznámil i s historikem a politikem Františkem Palackým (1798-1876). Zřejmě si padli do oka, protože „otec národa“ dal posléze Riegerovi svou dceru za ženu.

V 50. letech 19. století buditelé Palacký, Rieger, Erben, Zap a další vysedávali v restauraci Měšťanská beseda na Příkopě. Mezi vlastenci nechyběl např. ani lékař a profesor Univerzity Karlovy Josef Hamerník či světově proslulý vědec, fyziolog, anatom, biolog (a také básník)

Jan Evangelista Purkyně. Významným útočištěm obrozených intelektuálů se rovněž stala hospoda U Pinkasů. Také tady byl Palacký se svým zetěm Riegrelem štamgastem, stejně jako filolog a spisovatel Josef Jungmann, historik a spisovatel Pavel Josef Šafařík a další. Vlastenci se scházeli i v hospodách U Šilhů, U Hvězdy, U Platejse v Templu, v Čáslavského a Šochově kavárně (tj. U Zlatého tygra, jak uvidíme dále) atd. Posledně jmenovaná kafirna byla prý před rokem 1848 díky bohatému sortimentu českých i zahraničních časopisů nejvyhlášenější čítárnou obrozenecké doby. Mácha s Tylem tady dojednávali plán prvního českého bálu a v době polské revoluce v roce 1830 se zde scházeli revolučně naladěni studenti.

Karel Hynek Mácha. Jan Vilímek.

Ale nejen velcí buditelé v proslulých pražských lokálech horovali za národ a český jazyk. Byly to také tisíce bezejmenných vlastenců z řad inteligence - osvícených kněží, učitelů, divadelníků, literátů atd., kteří ve městech a na vesnicích šířili a půjčovali českou literaturu a časopisy, zakládali knihovny a divadla, psali prózu a básně, skládali písně, vyučovali česky ve školách a organizovali nejrůznější osvětové a kulturní akce pro prostý lid. A také tito neznámí vlastenci se setkávali v hostincích, kde s půllitrem piva v ruce agitovali mezi měšťany, řemeslníky, obchodníky, úředníky, studenty i prostými dělníky a zemědělci. Důležitou úlohu buditelských učitelů a duchovních připomíná Karel Václav Rais ve svém románu *Zapadlí vlastenci* a Alois Jirásek ve zfilmovaném románu *F. L. Věk*. A jak si všichni jistě dobře vzpomínají, do hospody tehdy chodil i takový „slušňák“, jako byl František Věk.

Význam hospod a kaváren v době národního obrození byl zcela nezastupitelný. Dobře to ilustruje i hlášení pražského policejního ředitele Mutha do Vídně v roce 1846, které připomíná spisovatel Radko Pytlík ve své knize *Ve stínu pípy*: „*V každé kafírně a v každé pivnici zakládají Ultračechové spolky a společnosti se známými vlasteneckými tendencemi. Jejich činnost je taková, že se v zájmu státu doporučuje ostře proti nim vystoupit. Jsou hladcí jako úhoři a úzkostlivě se vyhýbají každé srážce se zákony, avšak jsou zároveň chytří a prozíraví a využijí každé výhody zákonem povolené.*“

V této revoluční době vznikl i mírně pejorativní termín pivní politika, který je dodnes Čechům velice blízký. Po potlačeném pražském povstání v roce 1848 se proti němu ohradil spisovatel, novinář, politik a hlavně revolucionář Josef Václav Frič, který vedl studenty na barikády: „*...kde probůh měl a mohl se tehdy kdokoliv z nás pro veřejný život připravovat, kde měl hledat styky s naším lidem, kde mohl kdo s kým vyměňovat své myšlenky, kde třibít své názory, kde smlouvat se s druhy o nejdůležitějších otázkách našeho bytí a nebytí, nežli v kafírnách, večer při džbánku a v den sváteční v některé z našich na všech koncích města a předměstích uspořádaných besed?*“

2.9.2. Hospoda jako tolerantní a demokratické místo společenské komunikace

Zkrátka a dobře, vlastenecký duch doby povstal právě z českých hospod. Podobně jako se bohyně Venuše zrodila z mořské pěny, tak i český obrozenec proces má svůj základ v pění, i když pivní. Mladší generace básníků a prozaiků, tzv. Májovci (navazující na dílo Máchy, Erbena a Borovského), vysedávající v hospodě U Otce Pěkného, se dokonce obávala, že by celé hnutí mohlo v pivě utonout. Není zřejmé, proč se strachovali zrovna oni, protože romantici sdružení okolo almanachu Máj rozhodně nepatřili mezi nějaké zapřísáhlé abstinenty. Zcela určitě se to dá říct o Vítězslavu Hálkovi, Jakobu Arbesovi či Janu Nerudovi. Zvláště Jan Neruda (1834-1891), jeden z předních májovců, významný český básník, novinář a literát, byl podle vlastních slov, než si najal hospodyní, třicet let odkázan na hospodské pohostinství. Navštěvoval restaurace U Kuchynků, U Donátů, U Brejků, hotel U arcivévodky Štěpána, Saský dvůr, U Křížků, U Špinků, Líbalův a Frankovského hostinec atd. atd. Literární historici našli v jeho díle odkazy na čtyřicet pražských hostinců nepočítaje v to vinárny a kavárny. V tomto směru Nerudu předčil pouze jediný člověk - skutečný vládce hospodského a kavárenského světa Jaroslav Hašek. Haškologové počítali více než stovku hostinců, kam docházel.

V sedmdesátých letech 19. století si Neruda oblíbil hostinec U Ježíška ve Spálené ulici na Novém Městě pražském natolik, že zde byl se svou družinou k zastžení večer co večer. A také se tady stravoval. Spisovatel Ignát Herrmann jeden takový oběd popsal. Neruda nejdříve pojedl hustou hovězí polévku, že by po ní prý kočky mohly chodit, načež následoval kalíšek slivovice. Poté přinesl číšník hovězí maso s omáčkou a knedlíkem a jako zákusek halušky s uzeninou. Nakonec mu číšník zapálil viržinku. Neruda tady měl vyhrazený

stůl, v jehož čele sedával. Zpravidla do hospody přicházel po osmé a odcházel až po jedné v noci. K Ježíškovi docházel také spisovatel, básník a novinář Josef Václav Sládek, básník a prozaik Vítězslav Hálek, spisovatel a novinář Jakub Arbes, skladatel Bedřich Smetana či profesor medicíny a jeden ze zakladatelů české lékařské vědy Josef Thomayer. Někdo prý napočítal, že k „Ježíškovi“ chodilo postupně 174 slavných osobností. V roce 1872 byl ve zdejších prostorách založen časopis Lumír redigovaný J. V. Sládkem. Tato nevelká plzeňská pivnice měla v 70. a 80. letech 19. století jeden primát. Sedávali zde jak ctihodní Staročeši, tak mladočeští radikálové. Ačkoliv se přívrženci obou národních stran vůbec neměli v

Jan Neruda. Jan Vilímek.

lásce a neustále se kdekoliv a kdykoliv napadali, U Ježíšků vládla vzácná snášenlivost. A to i přesto, že bouřliví mladočeši své starší stranické protivníky často provokovali a vůbec jim nevadilo že mezi nimi zasedali i mocní byrokraté, jako např. státní zástupce či soudní radové. Bohorovný klid ctihodných pánů musel nakonec ocenit i spisovatel a známý provokatér Josef Holeček. *„Byrokraté nepozbývali trpělivosti a klidně snášeli, když se před nimi svrhovali ministři, rozháněly vlády, trhal stát. Nejednou jsme se umluvili, že je vyprovokujeme, ale nebylo nic platno.“* Tato situace byla dokladem, že v hospodě se spory řešily nakonec téměř vždy smírně a žádné pivní společnosti nestálo za to, aby změnila lokál jen proto, že v něm sedávají i političtí odpůrci. Štamgastenství a

Proslulá pivnice U Ježíška. 1923.

dobré pivo bylo v domácí hospodě zkrátka nadřazeno nad politiku a smazávalo názorové rozdíly, které by v jiném prostředí mohly vyvrcholit i pěknou potyčkou.

Podobně tolerantní ovzduší vládlo na začátku 20. století i v proslulé hospodě U Pinkasů. Podle žurnalisty Národních listů Josefa Pachmayera se jednalo o jednu z nejvyhledávanějších ryze českých pivnic, kde se scházeli nejen zástupci všech vrstev společnosti, ale i jinak nesmiřitelní političtí rivalové, již vzpomínání Staročeši a Mladočeši. Všichni se tady dobře snášeli, neboť *„jednacím řádem zde byly: žoviálnost, takt a dobrá vůle!“* K Pinkasům chodil mimochodem na plzeňské i T. G. Masaryk.

Snad vůbec nejslavnější českou hospodou, a dalo by se říct i světovou, byla a doposud je rozlehlá pivovarská pivnice U Fleků v Křemencově ulici na Novém Městě pražském. Dodnes je hojně navštěvována cizinci, kteří chtějí ochutnat zdejší specialitu - černou třináctku. Mezi stálými hosty, kteří se počítali na stovky, postupně vznikaly tak úzké a srdečné vazby, že se ve druhé polovině 19. století začalo mluvit o legendárním „flekovském národě“. Chodili sem všichni, od pražského primátora Baxy až po věhlasného lupiče Babinského pod pseudonymem Miller. V jednom ze svých fejetonů se o flekovském společenství žertovně zmínil i spisovatel Jan Neruda: *„Že jsou ti od Fleků opravdovským, pravým národem, je jisto. Neboť vyhovují úplné definici, že národ jest mnohočetná společnost lidí na jedněch právech usrozuměných a k pospolnému užitku pracujících.“* Demokracie U Fleků byla pověstná.

O různorodé, avšak pevně semknuté komunitě flekovských štamgastů zanechal svědectví v podobě sociologického průzkumu spisovatel Rudolf Jaroslav Kronbauer v článku otiskném v roce 1902 v periodiku Hlas národa. Sepsal seznam o profesním složení „flekovských“, a ačkoliv si musel jistě být vědom, že základem a současně nejpočetnější skupinou flekovského národa jsou dělníci, řemeslníci, živnostníci a běžní úředníci, do výčtu je nezahrnul. Soustředil se na nejatraktivnější, popř. na ne zrovna vážená povolání z obou pólů společnosti, aby tím ještě více zdůraznil kontrasty a zároveň toleranci, která mezi zdejšími štamgasty vládla. Autor spočítal, že do flekovského společenství patřil 1 hrabě, 1 soudní prezident, 4 vrchní radové, 2 soudní a 1 finanční rada, 7 poslanců, 1 náměstek pražského starosty, 5 městských radních, 8 spisovatelů, 4 redaktori, 2 kapelníci, 2 hudební skladatelé, 3 malíři, 2 sochaři, 12 doktorů, 4 profesori, 3 kněži, 6 herců, 2 divadelní ředitelé, 1 bankovní ředitel, 1 velkostatkář, 1 rytmistr, 2 maséři z lázní, 3 plavčíci, 2 porodní báby a 1 katův pomocník.

Podobně demokratická atmosféra vládla i v mezinárodně proslulé pivnici U Zlatého tygra. V třicátých letech 19. století se zdejší pivnice proměnila na věhlasnou vlasteneckou kavárnu U Šochů (později U Šmilerů), v níž se nacházela obrozenecká čítárna s množstvím evropských časopisů a denního tisku. Mezi stále hosty patřili skuteční koryfeje českého národa - František Palacký, Karel Hynek Mácha, Josef Kajetán Tyl, František Ladislav Čelakovský atd. atd. Kavárna se časem opět proměnila v pivnici, v níž se pivo točilo do černě glazovaných kameninových mázů.

Světově uznávaný spisovatel Bohumil Hrabal, jenž byl „U Tygra“ jako doma, převyprávěl historiku o předválečném francouzském ministerském předsedovi Herriotovi, jemuž se prý při návštěvě Prahy zachtělo poznat typickou pražskou hospůdku. Sekční šéf z ministerstva zahraničí jej vzal inkognito do hospody U

Zobrazení „flekovského národa“. Dopisnice kolem roku 1890.

Zlatého tygra, kde byl sám štamgastem. Koupili si teplou krkovičku s chlebem a hořčicí, popíjeli pivo a Herriot se ptá svého průvodce: „*Támhle sedí předseda poslanecké sněmovny Malypetr, ale toho pána vedle neznám.*”

Sekční šéf povídá: „*To je natěračský mistr z Melantrišky.*”

Herriot znovu zdraví a pak zašeptá: „*Ale támhle sedí president správního soudu, jenž toho vedle neznám.*”

Také průvodce nevěděl. Tu se k nim nakloní souseď zprava a informuje: „*To je ciselér a výrobce pohřebních svítidel z Karlovky.*”

Herriot se překvapen obrací na souseďa: „*A kdo jste vy?*”

Ten pozdvihuje sklenici: „*Já jsem pro-
sím domovník ze Skořepky.*”

Tu ministerský předseda slavnostně prohlašuje: „*Pánové, omyl! Demokracie není ve Francii, ale zde!*”

V roce 1993 k „Tygrovi” v doprovodu prezidenta Václava Havla zavítal i americký prezident Bill Clinton.

Pivnice U Zlatého tygra. U tohoto stolu sedával Bohumil Hrabal.

2.9.3. Pivní bohatýři české literatury

Do hospody zkrátka chodili všichni, intelektuálové i nevzdělanci, bohatí i chudí, slavní i bezejmenní, významní i nicotní, géniové i prostáčci. I mezi slavnými se našly osobnosti, které měly pro hospody opravdu velkou slabost. Mezi legendární pivní bohatýry ze starší generace patřil vedle Nerudy i již zmiňovaný spisovatel a novinář Jakub Arbes (1840-1914), jenž proslul svými tahy od hospody k hospodě až do ranních hodin. Na začátku 20. století si Arbes a jeho přátelé oblíbili hospodu U Zlatého litru na Královských Vinohradech. Odtud se společnost vydávala různými trasami na noční pouť Prahou se zastávkami v oblíbených lokálech. Okolo druhé hodiny ranní zpravidla nemohli vynechat hostinec U Tří kosů v Křemencově ulici, kde se posilnili polévkou před dalším pochodem. A takové procesí se neobešlo bez náležitých hlučení, což se spícím spořádaným Pražanům pramálo zamlouvalo. Básník Gustav Roger Opočenský, který se těchto tahů také zúčastňoval, pak po letech vzpomínal, jak se jednou v neděli okolo deváté hodiny ranní poslední zbytky zdevastovaných flamendů v čele se svým bělovousým Mistrem, s širokým kloboukem na hlavě a viržinkou v ústech, potácely ulicí, když je spatřila jistá domovnice a jen pohoršeně kroutila hlavou: „*Aspoň ten děda by moh' mít rozum!*”

Jakub Arbes.

O Arbesových proslulých tazích a vynikající orientaci se ve svém cestopisu *Noční Praha* zmínil i novinář a spisovatel Karel Ladislav Kukla. „Však *Jakub Arbes* má celý polohopisný plán strategický, dle něhož každé noci své pouti Prahou řídí. Tak jako má dobrý vojevůdce řady rozlehlých tvrzí a redut kolem své pevnosti na všech stranách, má i mistr Arbes ve všech končinách noční Prahy své určité zamilované západáky. Jako přítel dalekých nočních procházek má jednu 'svou' krčmu až na Pohořelci, jednu hned vedle na konci Karlína u Invalidovny, třetí za Vyšehradem u Podola, čtvrtou v Libni, pak asi pět jiných na celém obvodu Prahy... Od jedné k druhé je vždycky 'jenom' asi půldruhé hodiny cesty pěšky a do těch všech s sebou vždycky

sebere některého známého, který mu právě vpadne do cesty...”

Na Mistra Arbesa nezapomněl ve svých vzpomínkách ani Jaroslav Hašek, se kterým se jeden čas pravidelně, vždy v sobotu, U Zlatého litru setkali. Kdo prý seděl s Arbesem, nesměl mít jiné mínění než on, neboť jinak se Mistr snažil odpůrce zesměšnit nějakým sarkasmem. „Často otíraje si své brýle, pravil ke mně: 'Vy jste pitomec', s čímž jeho stůl úplně souhlasil. Jindy opět prohodil: 'Vy jste výborný člověk,' což ale myslel sarkasticky... Jak on mluvil k nám, tak mluví dědové ke svým vnukům,“ napsal Hašek, jenž krásně popsal Arbesův sklon k pití, či spíše umění pít. „Ale jedna věc nám rozhodně imponovala: Mistr Arbes dovedl pít. Nepil také jako obyčejný člověk, který zasedne si k pivu jen proto, aby pil bezúčelně, v tomto ohledu byl Mistr Arbes epikurejcem. Pil s rozkoší a rozkoší bylo dívat se, jak sklání svou bílou hlavu s vysokým inteligentním čelem ke sklenici piva, které pro něho neznamenovalo jen prostý odvar chmele a sladů, nýbrž nápoj starých germánských hrdinů, kteří u nádob s tímto odvarem stejně vypravovali o svých činech mládeži, jako Arbes poučoval nás. A přitom mizela sklenice za sklenicí v útrokách tohoto kozáka literatury a nakonec jsme šli do Sportky na černou kávu. Mistr Arbes na své cestě na Smíchov stavíval se někdy i v noční kavárně Chaloupce v Řeznické ulici, kde obyčejně dokončoval své rozhovory o Třebízském. A to vše prováděl ten ataman v onom věku, kdy neliteráti chodí spát už v osm večer.“

Arbes svůj talent nezapřel, byl pohotový a vtipný. Hašek jednou v hospodě neunesl jeho dominanci, vstal a chtěje mistra vyprovokovat, hlasitě jej pokáral: „Arbesi, Arbesi, ty špatně skončíš!“ Nastalo rozpačité ticho a každý čekal, jak nestor českých spisovatelů zareaguje na Haškovu drzost a opovržlivost. Mistr se zachoval zcela nečekaně. Neodešel, neurazil se a ani neodpověděl hněvivě. Pomalu se napil, utřel si vousy, a v naprostém klidu pravil: „Ovšem, o tom vím. Půjdu takhle po ulici a uvidím hlouček lidí, kteří obklopují nějakého ukoptěného,

Arbesův stůl v hospodě U zlatého litru. Josef Ulrich.

na zemi se válejšího opilce. Přistoupím blíž - a on to Jaroslav Hašek! V tu ránu mě raní šlak a bude po mně."

Je přitom téměř neuvěřitelné, že při tomto bohémském stylu života vedl Arbes velmi spořádaný rodinný život. Arbesův životopisec Karel Krejčí tvrdí, že za vším stál jeho převrácený denní režim, ke kterému přišel jako redaktor Národních listů. Pracoval totiž do pozdních nočních hodin a někdy až do rána, načež následně doma vyspával. Když pak v roce 1877 přišel o místo, chtěl tuto skutečnost před rodinou zatajit, a tak musel celé noci někde přečkat. K tomuto účelu se právě hospody hodily přímo skvěle a tento zvyk mu pak zůstal i v době, kdy se již živil výhradně literární tvorbou. Dopoledne tedy spal, odpoledne pracoval a kolem desáté byl opět v hospodě mezi svými.

Podobné tahy noční Prahou až do ranního kuropění mělo ovšem v oblibě více klasiků české kultury. Jedno ze zakončení takového celonočního flámu výstižně popsal Gustav Roger Opočenský: „*Bůh ví, kde jsme tehdy všude byli. Lacině plzeňské zastřelo mou hlavu divnými mráкотami. Když jsem se jakž takž vzpamatoval, seděl jsem v kterémsi noční kavárně v Židech, snad v Čokoládě nebo U Turnovských nad hrnčekom černé kávy s rumem sám a sám.*"

Vyhlášeným flamendrem, schopným pít i několik dní v kuse, byl rovněž sochař proslulý monumentálními sochami Václav Levý (1820-1870). Jeho žákem nebyl nikdo jiný než slavný zakladatel českého novodobého sochařství Josef Václav Myslbek (1848-1922). Když Mistr vyrazil pít, stálo to vždy za to. Myslbek vzpomínal, že jednou dorazil jeho učitel z několikadenního flámu přímo do ateliéru a hned na Myslbeka spustil: „*Kluku lotrovská, příznej se! Ukradls mi stříbrné hodinky! Tři dny je už hledám a ony nikde!*" Levý vykládal, že je měl naposledy zavěšeny na šňůrce kolem krku a zasunuty v kapsičce u vesty. Marně se Myslbek zapřísahal, že o ničem neví. Nakonec se hodinky našly - Mistr si totiž při oblékání přehodil přes rameno šňůrku i s hodinkami a

tam také zůstaly po tři dny a noci, které strávil na tahu.

Navštěvování hostinců měl ve značné oblibě rovněž významný český malíř a jedna z nejdůležitějších osobností tzv. „Generace českého Národního divadla“ Mikoláš Aleš (1852-1913). Dokonce i v pokročilém věku nezfídka vyrazil klasik českého umění na pořádný tah s mladými bouřlivými bohémy ze spolku Mánes. Když už se konzumace alkoholických nápojů protáhla do pozdních nočních hodin, držel se spořádaný Aleš jedné praktické zásady, a sice že nemá cenu chodit domů před osmou ranní, kdy ještě děti nejsou ve škole. V osmdesátých letech 19. století Aleš vytloukal hospody se svým přítelem spisovatelem Karlem Václavem Raisem a oba rádi vysedávali v Choděrově restauraci na Ferdinandově třídě u jednoho stolu spolu s redaktorem časopisů Paleček a Švanda Dudák Ignátem Hermannem a vydavatelem a literátem Matoušem Šimáčkem.

Spisovatel Alois Jirásek a historik Zikmund Winter zase na začátku 20. století spolu pravidelně vysedávali u jednoho stolu v restauraci na nádraží Františka Josefa I. (Wilsonově nádraží).

A tak by se dalo pokračovat ve výčtu napříč celou plejádou uměleckých velikánů, na kterých spočívá celá česká literatura.

Hospoda, jakožto místo společenské komunikace, hrála v české kultuře naprosto jedinečnou roli. Právě v krčmách se v 19. století odehrával celý český literární život. Starší generace básníků, jako byli Karel Hynek Mácha, Jan Neruda, Vítězslav Hálek, Svatopluk Čech či Jaroslav Vrchlický, navštěvovala většinou solidní měšťanské hostince v centru historické Prahy, které se vyznačovaly pohodlím a jistým místním svérázem. Také jejich literární postavy vyhledávaly podobné hospody s klidným idylickým mikrosvětlem. Hospodské motivy byly v literatuře 19. století velmi časté. Např. v díle Jana Nerudy či v textech Františka Jaromíra Ruběše nebo Josefa Kajetána Tyla se to hospodami,

Mikoláš Aleš.

tedy místy nevhodnějšími pro vlasteneckou diskusi, jen hemží. Hostince byly prostory, ve kterých se odehrávaly vlastenecké zápasy (někdy i doslova), a zároveň veřejná místa, kde spolu mohli vlastenci mluvit česky. Současně se v nich mohli potkávat a vzájemně se ovlivňovat intelektuálové s měšťany nebo umělci s obyčejnými lidmi. Básník a prozaik Vítězslav Hálek tyto skutečnosti zhodnotil takto: „*Na hostince svezly se všechny praménky u nás, a kdo nechodí do hostince, ten u nás již ani neexistuje. Přestat chodit do hostince a dáti se odvézt do Volšan u nás úplně jedno jest... A tak je jest hostinec jediné naše pojídlo.*“ Podobně vidí význam hostinců v české vlastenecké kultuře i Ladislav Quis, který je označil za „*nejmilejší útulek českých dušiček*“.

2.10. Hospody anarchobohémy na přelomu 19. a 20.století

Propil jsem peníze, na dluh pít budu.

Šťasten, kdo propije boty své!

Zřím oknem krčmy ven v rozmoklou půdu.

Podzim se stromů listy rve.

František Gellner

Následující generace literátů na konci 90. let 19. století, pro něž byla charakteristická zejména revolta proti spořádané měšťácké společnosti, si vybírala již hospody, tančírny a kavárny jiného typu. Bohémům a anarchistickým buřičům, jako byli básníci Karel Toman, František Gellner, Stanislav Kostka Neumann či spisovatel Jaroslav Hašek, vyhovovaly spíše lokály na pražských periferiích, kam se soustřeďoval noční život města. To ovšem v žádném případě neznamenalo, že by se vyhýbali pověstným pivnicím a kavárnám po celé Praze, kde se scházeli jejich starší, usedlejší a taky už uznávaní literární kolegové. Zcela nejlepším příkladem takové všestrannosti je Jaroslav Hašek, jenž měl v zalíbení celou řadu hostinců, které na svých pověstných tazích průběžně navštěvoval. Právě toto ryze lidové prostředí na okraji společnosti, kde tepala svobodná zábava a alkohol tek proudem, bylo pro bohému inspirativní. Ostatně samotné „bohémství“ bylo na hospodách a kavárnách závislé jako ryba na vodě.

2.10.1. Demínka, Montmartre, Kopmanka a další

K takovým věhlasným podnikům patřila např. kavárna Demínka, kde vysedávali anarchisté S. K. Neumann, Jiří Mahen, František Gellner, Fráňa Šrámek či Rudolf Těsnohlídek. Občas dorazil i Jaroslav Hašek se svými nejbližšími kumpány - Z. M. Kudějem, Gustavem Opočenským a Otakarem Hanušem. Opočenský ve svých vzpomínkách vyjmenoval hospody, kde se pražská bohéma ještě ráda zdržovala. Byla to pivovarská pivnice U Bachorů, kde se nalávalo silné bavorské pivo, U Kuřího oka v Hálkově ulici, v zájezdní hospodě U Rajtknechtů v Jindřišské, U Palmů, U Helmů, U Fleků a U Zlaté štiky.

Jedním z proslulých literárně-zábavních center byl také Montmartre v Řetězové ulici inspirovaný pařížskými šantány. Zkušený majitel podniku Josef Walter najal hned tři kapely a pro své hosty chystal neustálá překvapení a nápaditou zábavu. Pořádal pravidelné taneční večírky, ukázky nových tanců, hudební a pěvecká představení, třeba zpěváků a herců z Národního divadla, a další kratochvíle, které za doprovodu hudby a přítulných tanečnic trvaly až do rána. K oblíbeným vystoupením patřily také „politické“ proslovy Jaroslava Haška. Byly z dob, kdy satirik pronášel své parodující „předvolební“ projevy jako kandidát Strany mírného pokroku v mezích zákona. Pamětník a spisovatel Karel Nový však v Literárních novinách z roku 1958 vzpomíná, že vůbec nejoblíbenější bohémskou hospodou byla v roce 1912 Kopmanka (zvaná také Na Balkáně) na Starém Městě, kde působil kabaret Nirvána: „*Z Montmartru*

byl Hašek často vyhazován, kdežto tu byl přijímán se slávou, a tak často, s landveráckou čepicí na hlavě a se starou vintovkou v pravici, falešným, ale nadšeným hlasem zpíval: Jenerál Windischgrätz..."

Častým hostem těchto podniků byl i znamenitý básník, prozaik, karikaturista František Gellner (1881-1914). „*Nechci se vyvyšovat, ale průkopníci nových směrů uznají, že já to byl, jež zavedl do českého básnictví moderní vymoženosti jako pivo, vířinka atd.,*“ prohlásil o svém přínosu českému básnictví sebevědomě poeta, jehož verši se téma alkoholu skutečně často prolíná: *Od rána dřepěl jsem vesele / v hospodě při plné sklence. / Se mnou seděli přátelé / ztracené existence.*

Tomu říkám stručná a výstižná generační výpověď.

Také v poezii Karla Tomana (vlastním jménem Antonín Bernásek, 1877-1946), můžeme nalézt časté motivy nezřízeného pijáctví a alkoholu.

*„Se všemi vagabundy světa
bych pít chtěl,
se všemi vagabundy světa
bych jít chtěl,
se všemi vagabundy světa
do nebeského království bych šel.“*

František Gellner.

O tom, že Toman byl skutečný bohém, svědčí např. i jeho pobyt v Paříži, kde se ve stejnou dobu nacházel i kolega Gellner. Ten se zde oddával konzumaci absintu. Gellner později v Praze vyprávěl, jakým způsobem Toman ve francouzské metropoli trávil čas a Jaroslav Hašek historiku zaznamenal.

Jakmile Toman dostal za svou sbírku básní od Akademie zapláceno, zašel za Gellnerem se 350 franky a požádal jej, aby mu peníze uschoval a vydával mu jen dva franky denně. Gellner souhlasil a navíc slíbil, že mu zpřeláme hnáty, kdyby chtěl peníze předčasně zpět. Za dvě hodiny byl Toman zpátky a žádal Gellnera, aby mu přelámal všechny kosti a hlavně aby mu dal zpátky celý obnos, neboť chce začít nový život. Přání mu bylo splněno do písmene. Toman dostal peníze zpátky a Gellner jej navíc srazil ze schodů. Jakmile se básník uzdravil, ihned si najal automobil a vyrazil se dvěma šičkami na menší výlet do pařížského okolí. Když se večer vrátil do Paříže, zůstalo mu jen pět franků, které ihned propil za víno. Když pak vyšel Toman z krčmy, zamířil k nejbližšímu strážníkovi, plácl jej po výložkách a vykřiknul: „*At žije Ravachol!*“ A jelikož byl Ravachol francouzský anarchista popravený pro atentáckou činnost, jednalo se o pobuřování, za něž se tehdy nadělovaly, byť už byla Francie republikou, až tři roky vězení. Veršotepec se tak ocitnul na prefektuře. Měl ale štěstí, že narazil na policejního komisaře, který si ze svého mládí pamatoval na zájezd českého sokolstva na slet francouzských gymnastů v Nancy. Komisař proto Tomana nejprve ujistil, že Češi jsou výborným národem, a poté mu nadělil pouhý měsíc basy a šestiměsíční vyhoštění z Francie. Básník se tak záhy ocitnul

v pražské hospodě U Zlatého litru, kde sedávali stoupenci Strany mírného pokroku v mezích zákona v čele s Jaroslavem Haškem. Satirik se jen mohl podívat, s jakou lehkostí si Toman dokázal opatřit peníze: „*Kdykoli někdo z naší společnosti odešel na záchod, vyšel Toman za ním a s čistě francouzskou žoviálností mu řekl: 'Monsieur, n'avez-vous pas une coronne?'* (Pane, nemáte korunu?). Do dvou hodin měl 20 korun v kapse a my neměli na černou kávu. 'Pánové,' řekl Toman, usmívaje se našim rozpakům, teď půjdu na víno.' A odešel, cinkaje korunami v kapse, a to byl jeho vstup do Strany mírného pokroku v mezích zákona."

Karel Toman.

Na Tomana zavzpomínala ve svých memoárech i Božena Hodačová-Neumannová, druhá žena S. K. Neumanna. Sepsala je počátkem padesátých let minulého století a vzpomíná v nich na svého manžela a jeho literární kumpány. „*Oba flamendři (Neumann a Toman) se škrochtali hodně po půlnoci, někdy až k ránu domů. Sebe považovali za bohy, kteří si můžou vše dovolit, a tak když Toman neměl chuť jít na záchod, udělal mi to klidně za skříň nebo i do postele. A jeho nechut k záchodu byla tak silná, že ji nedovedl skoro nikdy přemoci a já pravidelně po něm sušila potom peřiny, prostěradlo, slavník anebo umývala podlahu,*“ popsala dlouhodobou návštěvu poety Hodačová z doby, kdy bydlela (tehdy ještě nesezdaná) s Neumannem v Bílovicích. Toman cestoval po světě a všem bylo záhadou, jak může existovat bez prostředků. „*Žil jako pták nebeský, který ani neoře, ani neseje, ale jen sklízí,*“ vystihla autorka vzpomínek Tomanův příživnický životní styl. Až když se „*dost vykrmil*“, odcestoval do Budapešti. Ještě před tím si ale od hostitelky vyžebbral větší obnos peněz a v redakci si vybral Neumannův honorář, takže rodina zůstala bez prostředků. K tomu si ještě od něj půjčil dva tlusté slovníky z brněnské knihovny, které ihned zpeněžil, a Hodačová si pak musela půjčit peníze, aby knihovně mohla koupit nové.

Samotný Neumann sice do peřin nemočil, zato po návratu z krčmy často zvracel na podlahu a svou družku dvakrát nakazil kapavkou. Podle Hodačové byl nevěrný, hrubý, nespolehlivý a bezohledný egoistický sobec. Když jej pak několikrát opustila, plazil se před ní, sliboval, plakal, vyhrožoval sebevraždou apod. Ačkoliv velice obdivovala jeho literární i politickou práci a byla na ni pyšná, básníkově chování pod vlivem alkoholu v ní budilo odpor. „*Dalo se to s ním vydržet, když neměl peněz. Ale sotva dostal jaké, nevracel se domů, až je utratil. Potom jeho nahnílé kocoviny, které se po flámech dostavovaly, kdy zvracel, krkal, prděl a smrděl, mne zřejmě neuváděly do nadsvětských výšin umění, tehdy se mi nejevil jako posvěcený velmistr poezie, ale jako ubohý mužíček... Tehdy bez duševní i tělesné hygieny dělal sám ze sebe a sobě divadlo, jež ho deklasovalo na zvíře,*“ konstatovala Hodačová. Jako pravý bohém S. K. N. všechny vydělané či půjčené peníze urychleně propil (nebo prohrál v kartách), včetně těch, které mu dělničtí předplatitelé posílali na vydávání anarchistických časopisů, takže rodina žila v permanentní nouzi bombardována upomínkami

věřitelů. Slavný básník např. zásadně neplatil tiskařům, u kterých vydával svá díla vlastním nákladem. O samotných anarchistech (či spíše anarchokomunistech pod vlivem Kropotkina) neměla pozdější novinářka Božena Neumannová valného mínění a považovala je za neskutečně vlezlé vyžírky a darmošlapy. Mnoho z nich zneužívalo její pohostinnosti a nechalo se bezostyšně živit tak dlouho, dokud je ze své domácnosti (se souhlasem S. K. N.) doslova nevyhodila. Také na některé literáty nevzpomínala zrovna v dobrém. Podivínský Rudolf Těsnohlídek se suicidálními sklony (nakonec spáchal sebevraždu, stejně jeho první žena - její skon nebyl nikdy plně objasněn a Těsnohlídek byl v podezření) prý lhal jako když tiskne, Ivan Olbracht byl pokrytec (s oběma mimochodem prožila Božena Hodačová milostný román, když se pokoušela několikrát S. K. N. opustit), Louise Křikavu považovala za nafoukaného a ohavného ožralu a individuum, proutníka Huga Sonnenscheina měla za duši proradnou a spolupracovníka gestapa (což ale podle historiků není tak docela pravda) atd. Ačkoliv chtěl anarchista Neumann zrušit soukromé vlastnictví a založit kolektivní hospodářství založené na socialistickém vlastnictví, nenašel jedinou osobu, která by chtěla ve volné komunistické společnosti pracovat. Práce se totiž anarchisté a bohémové upřímně štítí. Neumann sice nenáviděl měšťáky kvůli způsobu jejich života a především pro jejich majetek, na druhou stranu ale po penězích prahl a jeho manželka vzpomínala, jak tisíckrát vzdychal, že by chtěl být bohatý a mít hodně peněz. „*Popírali (anarchisté) kapitalismus, ale vždy čekali, že oni sami jednoho dne, jakoby zázrakem, se stanou bohatci, jsouce přitom bezpečně přesvědčení, že kapitál by se ocitl v zasloužených rukou,*“ napsala Hodačová.

Některé básníky a spisovatele, kteří za Neumannem jezdili, měla ale ráda. Například si převelice vážila Františka Gellnera. Byl pro ni „literární láskou“ a „králem ducha na českém Parnasu“. Gellnera milovala i vyhlášená smilnice Marie Majerová (vlastním jménem Marie Bartošová), která s ním rok žila v Paříži, než se opět vrátila ke svému partnerovi. Jako anarchistka i ona vyhledávala zábavu v kavárnách a vinárnách. Ale ještě větší slabost měla tato krásná (a následně slavná) prozaička a komunistická novinářka pro muže. To Gellnerovi, něžnému cynikovi, zlomilo srdce a na Majerovou zanevřel. On ale v jejím srdci zůstal nadále. Když pak po letech poslala autorka komunisty opěvovaného proletářského románu *Siréna* Boženu Hodačovou za věhlasným lyrikem s nabídkou, zda by s ní nechtěl opět žít v jedné domácnosti, byla drsně odmítnuta. Hodačová se tehdy vypravila do Brna a zastihla Gellnera v kavárně U Brychtů. „*Co chce po mně ta potvora?*“ otázal se poeta a když se to dozvěděl, prohlásil: „*Ať mě nechá na pokoji. Je to ženština pohlavně posedlá a vůbec neví, co je láska.. A potom, já potřebuji ženu, aby mi zašila ponožky, a né aby lítala za mužskými!*“ A Gellner, tento „*mudrc života, přítel nejmilejší, člověk se srdcem nejněžnějším, nejlidštějším a nejspravedlnějším*“, jak o něm mluvil sám Neumann, pozdější národní umělkyni Majerové vzkázal: „*Řekněte jí, prosím vás o to, řekněte jí, aby mi políbila prdel.*“

Zasnění a romantičtí milovníci anarchistické či proletářské poezie by memoáry manželky S. K. N. raději číst neměli, aby na své idoly náhodou nezanevřeli.

2.10.2. Generace Unionky

Mezi legendární útočiště umělců patřila i Kavárna Union na rohu Národní třídy a Perštýna, kterou proslavilo hned několik uměleckých generací. Jedna z uměleckých bohémských společností podle ní dokonce dostala název - Generace Unionky. V osmdesátých letech 19. století tady vysedával básník a prozaik Julius Zeyer, Josef Myslbek, Josef Thomayer a historik umění a profesor dějin na UK a na ČVUT v Praze Miroslav Tyrš, jehož nejznámějším počinem však bylo založení Sokola. Jak píše Karel Altman ve své knize Zlatá doba štamgastů pražských hospod, široká společnost se zde scházela zhruba od roku 1899 až do první světové války a byla považována za vyhraněnou skupinu nositelů pokrokového smýšlení v české společnosti, ostře kontrastující s tehdejšími měšťanskými a měšťáckými kruhy. Jádrem této ne zcela jednotlé komunity tvořili spisovatelé a výtvarní umělci, především ze spolku Mánes, k nimž se přidružoval široký okruh přátel. V rámci této společnosti členové tvořili užší skupiny podle povolání, politických postojů či osobních vztahů. Scházeli se tady masarykovští realisté, státoprávní pokrokáři, sociální demokraté i nejpočetnější anarchisté. K těm známějším patřili např. básník Karel Toman, malíř Vratislav Hugo Brunner nebo politik Bohuslav Vrbenský.

V letech před první světovou válkou docházel do Unionky i věhlasný malíř Josef Lada, který měl ovšem často hluboko do kapsy. „*Bývaly opravdu někdy zlé časy! V kapse ani krejcar a útulná kavárna s houfem kamarádů tolik lákala!*

A často, velmi často na dluh vypítá káva s koláčem byla celodenním jídlem. Někdy vypomohl v kavárně kamarád malou půjčkou, a smutno bylo člověku, když se na to spolehl a našel tam přítele také s prázdnou kapsou,“ zavzpomínal malíř později. Do kavárny v předválečných letech chodili mladí literáti, básníci, malíři a další umělci i z ryze praktických důvodů. Na začátku 20. století tu totiž byl štamgastem např. historik umění Václav Vilém Štěch, který působil v nakladatelství literárního časopisu Máj. A když nakladatelství potřebovalo namalovat obálky knih, časopisů nebo jiné ilustrace, působil Štěch jako zprostředkovatel, čímž jeho popularita v očích přátel samozřejmě rostla. V Májí tak díky němu debutovala řada mladých a později slavných umělců, jako byl např. V. Hugo Brunner, František Kysela nebo právě Josef Lada.

Umělci se uměli v hospodě vždy dobře zabavit.

Věhlasnou kavárnu si za své útočiště na počátku 20. století vybrali nejen expresionisté z umělecké skupiny Osma, ale i další čeští modernisté včetně představitelů české kubistické architektury.

2.10.3. Jaroslav Hašek, Dionýsos pražských hospod

Unionku také navštěvovali lovci talentů všech možných uměleckých oborů a další vlivní lidé, kteří mohli přítomným kumštýřům zajistit práci či nastartovat uměleckou kariéru. Jednou z takových důležitých osob, vysedávajících v Unionce každé odpoledne, byl i redaktor Humoristických listů Josef Skružný. Není proto divu, že zde byl každodenním hostem i nekorunovaný král všech pražských lokálů a krčem, novinář a světově proslulý humorista Jaroslav Hašek (1883-1923).

Peníze totiž tento legendární bohém potřeboval permanentně, stejně jako Humoristické listy potřebovaly jeho humoresky. Ačkoliv spisovatel publikoval v několika listech a časopisech (Čechoslovan, České slovo, Pochodně) některé dokonce i velmi krátce redigoval (v roce 1908 Ženský obzor a od roku 1910 satirický časopis Svět zvířat), takže dostával často honoráře, peníze mu nestačily a většinu svého života vegetoval na pokraji bídy. Musel si proto od svých nesčetných hospodských přátel, kumpánů a známých často půjčovat, nebo se nechat pohostit od svých obdivovatelů. S vrácením půjček si jako typický bohém starostí většinou nedělal. Nádhernou vzpomínku na autora Švejka zaznamenal Haškovův přítel a kumpán Karel Šnorch, který si v roce 1921, tedy dva roky před Haškovou smrtí, otevřel na Žižkově v Husově ulici hospodu U kamenáče. Ve svých rukopisných vzpomínkách popsal Šnorch svérázným slohem (včetně pravopisných chyb) zahájení provozu svého malého výčepu o třech stolech, kde měl pro hosty připraveny ve sklepe tři padesátilitrové sudy piva, láhev

Jaroslav Hašek.

jamajského „původního“ rumu odnaproti z kořalny, jedno kilo buřtů, syrečky a láhev okurek. „Čekám na hosti a skutečně jako zázrak vejdou moji nejlepší hosté na které nezapomenu co budu živ. Hašek s jeho chotí Šurinkou a Frantík Saurů. Na můj uctivý pozdrav odpověděl Hašek - Milý Karle, já, moje choť a tady Franta jsme se usnuli, že tě budem co nejvíc navštěvovat vid' Franto co bysme chodili daleko, když to máme blízko (vtom vzhledne vystavenou láhev rumu), a vůbec naley nám všem čtyrem (to myslel čtvrtého mě, von byl kavalír a myslel

na svoje bližní) a zapijeme to. Načal jsem první rum, nalil čtyry štamprlata 1 K za kus. Po nalití řekl Frantík, zboží máš vzorné, rum je výtečný, tak ještě jednou na mě. Zase 4 rumy zmizely, a teď na moji choť, ale ona už nechce, tak jen 3 rumy no a pak sem nalil na hospodu zase 3 rumy. A teď se posadili konečně a poručil pivo a dva buřty s cibulí a octem každému. Honem sem utíkal k domovníkovi pro cibuli a ocet a pak si dali syrečky a zase pivo. Paní choť se taktně odebrala do svého domova rozloučivše se s Jarouškem hezkou hubičkou a napomenutím, aby přišel včas domů k večeři ačkoli bylo půl jedenácté dopoledne (už ho znala). Když odešla, Hašek promluvil - Karle jak vidíš sme tvoji první hosté nás si musíš vážít, zde máš hotově 12 korun za ty první 4 rumy, a to ostatní napiš, neb nedaleká je doba kdy vyjde první sešit Dobrý voják Švejk a ty budeš první který obdrží 200 sešitů prvního sešitu Dobrý voják Švejk - budeš je prodávat po dvou korunách za kus, takže budeš mít až je prodáš 400 K. a ty sou tvoje a dej nám 2 rumy. Dnes budu psát až do rána a jdeme do Prahy. Podíval jsem se na okno, kde se ztenčily zásoby mé a počítal jsem 6 buřtů s cibulí a octem 6 syrečků 3 velké okurky 12 housek 9 sklenic piva a půl láhve rumu pryč a celkem 12 Kč utrženo a ostatní napsáno do knížky."

Hašek nebyl štamgastem v pravém slova smyslu v žádné hospodě, jelikož jako skutečný flamendr měl v oblibě celou řadu pivnic a lokálů, mezi kterými se pohyboval. Jako by stále hledal ideál správné hospody či možná té nejlepší společnosti, která by mu beze zbytku vyhovovala. Tak se stalo, že byl členem mnoha pivních společností, bohémských družin a hospodských spolků a zúčastnil se bezpočtu akcí a podniků. Tak například v letech 1906-1907 měla společnost okolo Jaroslava Haška hlavní stan v kavárně U Slovanské Prahy, odkud podnikala tahy po dalších lokálech. V roce 1907 vznikl literární spolek Syrx, jehož jádro tvořili Jaroslav Hašek, Josef Mach, Jiří Mahen, Rudolf Těsnohlídek, Quido Maria Vyskočil, Gustav Roger Opočenský a další kumpáni. V této sestavě rádi a často chodili do pivnice U Fleků dráždit staré ctihodné klasiky a celebrity uměleckého života svými radikálními názory a provokacemi. V oblibě měli mladí bouřliváci písničku, která měla v každé sloce nějaký výsměšný odsudek a navíc končila refrémem „Hurrá, hurrá, hurrá, hurrá - ať zhyne literatura!“ Ta zřejmě na staré patriarchy zabrala vždy a tak se jednou nechal vyprovokovat i letitý sochař František Hergessel, který na Haška křičel: „Pojd' sem, ty vlasatý všiváku, ať ti ty vši vytahám!“

Ne vždy ovšem mysleli Haškovi přátelé své provokace vážně a názorové rozmišky nakonec skončily usmířením. Tak tomu bylo v hostinci U Zlatého litru, kde sedávala společnost spisovatele Jakuba Arbesa. Obě skupiny se pravidelně vzájemně hádaly, napadaly a urážely. V podstatě šlo ale mladým literátům o to, aby vyvolali nějaký zábavný konflikt, a tak Hašek po půlnoci přišel k Arbesovu stolu a začal se se spořádanými stolovníky hádat. Básník G. R. Opočenský ve svých memoárech vzpomínal, že tyto hádky končily pokaždé stejně. Ve finále seděl „buřičský Jarda“ u stolu právě mezi oněmi pohrdanými měšťáky a vesele si vykládal se starým Mistrem Arbesem. Zanedlouho obě skupiny splynuly a v ranních hodinách pokračovaly ve společném flámu. Mnohdy se mladí radikálové vydali společně s Arbesovými kumpány

na další tah městem.

V oblíbené měl autor Švejka před první světovou válkou také hospodu U Zvěřinů na Korunní třídě, Balkán v Templově ulici, Břejškovu restauraci ve Spálené ulici, Petříkovu vinárnu, kabaret Montmartre a mnohé další. Hospodské společnosti měly tehdy ve zvyku, a mnohdy je tomu tak dodnes, odcházet z putyky společně a běda tomu, kdo chtěl jít domů dříve. Tomu hrozily posměšky spolustolovníků a Hašek měl pro tyto případy připravenou řeč, která dotčného zpravidla usadila zpět ke stolu. „*Ty už musíš jít? To je škoda! Mládenci, povídejme si o něm!*”

Přítom samotný Hašek se často rád nepozorovaně vypařil, jelikož chtěl navštívit ještě i jiné společnosti a hospody. K tomu si vymyslel figl nazvaný „fingované pivo”. Těsně před tím, než zmizel, si poručil ono fingované pivo, aby nezbudil podezření, strčil si nenápadně čepici do kapsy a odebral se na toaletu, ze které se už ke stolu nevrátil.

Celonoční pijácký tah Hašek zakončoval zpravidla v Montmartru, kde si našel kout pro spaní. Ačkoliv je velmi pravděpodobné, že proslavenému satirikovi po celý den kolovalo v krvi blíže neurčené množství alkoholu, neměl ve zvyku opjjet se do němoty a válet se někde po ulici. I majitel Montmartru Josef Walter potvrdil, že jej zcela „tuhého” v těžkém alkoholovém deliriu a neschopného pohybu nikdy neviděl. Když ale Hašek tropil nepřístojnosti, častokrát jej nechal vyhodit.

Počátek 20. století je charakteristický názorovou pestrostí, vznikem nových směrů, platforem, skupin a podskupin. Např. anarchisté se svým vůdcem, S. K. Neumannem, navštěvovali Demínku, skupina německy píšících prozaiků okolo klasika literatury 20. století Franze Kafky a spisovatele a skladatele Maxe Broda se scházela v kavárně Arco. Avantgardní umělci z uskupení Devětsil, mezi něž patřili např. Jaroslav Seifert, Karel Teige či Vladislav Vančura, si dávali dostaveníčko v Národní kavárně, surrealisté okolo spisovatele a básníka Vítězslava Nezvala zase vysedávali v kavárně Metro, baru Trokadero a řadě dalších podniků.

2.11. Politika vykvetlá z pivního sudu

*Odvahu a sílu pro budoucí činy
dodávaly nám hlavně lihoviny.*

Básník Josef Mach

Podobně jako s českou kulturou tomu bylo i s českou politikou. Také ona ve druhé polovině 19. století vyrašila v prostředí hospod, pivnic, kaváren a vináren, byť rovného volebního práva se lidé dočkali až v roce 1907. Právě v těchto společenských zařízeních se formovaly a zakládaly první strany, v těchto prostorách straníci horlivě u piva schůzovali a vášnivě diskutovali. A tak každá strana měla své oblíbené hostince, kde pravidelně zasedali její členové a příznivci, propírali své politické názory a v přílehlých místnostech naslouchali